

vagyont szerezzen s felemelkedjék a gazdagparaszságba a a gazdagparaszságot éppen a középparasztságnak ez az „üzleti szellemtől” fűtött törekvése hozta létre. Bizonyos, hogy azok a jellemvonások, amelyeket Veres Péter az alföldi parasztságban kimutat, ugyanakkor, amikor elkeverednek a polgári ideológiai elemeivel, az utóbbiaknak folyton növekvő súlya mellett mindegyre csökkenő mértékben lehetnek legfeljebb adva, amint a földmunkásoktól a középparasztok felé haladunk.

Mindez nem jut kellő világossággal kifejezésre Veres Péter könyvében.

És végül a könyv egész gondolatmenete, amely az alföldi parasztság ideológiai értékelésében kétségtelenül a baloldali elhajlás vonalán mozog, ennek megfelelően zsákuccába is torkol. „A parasztságot nem tudja tartósan meghódítani egyetlen politikai párt sem... Paraszti osztályöntudat... nélkül nem... lehet a parasztságot felszabadítani” — vonja le a következőképpen Veres Péter. De milyen szocializmus az, amely a dolgozó parasztságot a maga egészében, tehát szegényparaszt-földmunkás rétegeit is elvileg kivonja minden politikai párt tartós befolyása alól? És milyen szocializmus az, amely a középparasztot és a földmunkást egybefogó „paraszti osztályöntudat” kialakulásától várja a parasztság felszabadulását?

Mindenesetre olyan szocializmus, amelynek hirdetőjében a magyar fasizmus sajtóorgánuma is „az Alföld igazi fiát”, a magyar „faji típusnak egyik új, igazi küldöttjét” ünnepelheti. S ha más nem, ez gondolkodóba ejtheti Veres Pétert, akiről tudjuk, hogy megtagad minden közöséget a fasizmussal.

Jeszenszky Erik

FRANKLIN DELANO ROOSEVELT.* A lezajlott világválság újból bebizonyította a polgári tudomány képtelenségét arra, hogy a gazdasági válságot létrehozó és az abban működő erőket felfedje. A *Manchester Guardian* egy osztálybeismerését fejezi ki, mikor 1931. szeptember 1.-i számában *A közgazdaságtan csődje* cím alatt ezt írja: „Többet tudunk az elektron mozgássebességéről, mint a pénz mozgássebességéről. Többet tudunk a föld pályájáról a nap körül és a nap pályájáról a világegyetemben, mint amennyit az ipari ciklusokról tudunk. Láthatatlan és felfoghatatlanul távoli égitestek mozgását hasonlíthatatlanul nagyobb pontossággal vagyunk képesek megjósolni, mint a depresszió végét.” A polgári tudomány osztálykorlátjai érvényesülnek elsősorban ebben a helyzetben, amelyek sokkal szűkebbre vonják számára az elméleti megismerés lehetőségét a társadalmi jelenségek területén, mint a természeti jelenségek területén. A polgári tudomány nem ismerheti fel, hogy a ciklikus válságok a polgári termelőmód meghatározott belső ellenmondásainak elkerülhetetlen következményei, mert ez a felismerés magában foglalja a polgári termelőmód meghaladása történeti szükségszerűségének az elismerését is. És a polgári elmélet sötétben tapogatózása maga után vonja a polgári gyakorlat teljes meddőségét is, amidőn ez állami rendszabályok útján, a tervgazdaság jelszavára kísérli meg a válság legyőzését. Vulgárokonomiai tanok, utópizmus, sarlatánság és demagógia olvadnak össze e kísérletek elméleti alapjában és gyakorlatában, melyeknek végeredménye mindössze a fináncsőke, a monopólcőke érdekeinek győzelemre juttatása a válságban és az állami háborús monopólcőke rendszerének az újbóli kifejlődése.

Cs. Szabó László az idetartozó legnagyobb szabású kísérlettel, Roose-

* Cs. Szabó László: F. D. Roosevelt, különnyomat a „Válasz” 1935. évi 3-4. számaiból.

volt *New Deal*-jével foglalkozik tanulmányában. Munkája leíró részében teljes tájékozottsággal és tárgyilagossággal foglalja össze a *New Deal* tényeit. Roosevelttel politikájának kritikájában pedig rámutat azokra a gazdasági tévtanokra, amelyekre ez a politika támaszkodik, az árudollár „tudományos babonájára”, egyáltalában Roosevelttel „romantikus pénzpolitikájára”, a lehetetlen mezőgazdasági és ipari áregyensúly elméleti követelésére, stb. Utal Roosevelttel politikájának demagóg vonásaira is, amidőn Rooseveltnak Morgan és a fináncstőke elleni „harcát” csupán választási taktikának, „puritán zamatu hangulatkeltésnek” minősíti. S ha Roosevelttel tervgazdasági törekvéseit nem is veti alá részletes elméleti kritikának, feltehetjük, hogy nem zárkózik el e „tervgazdaság” és a szocialista tervgazdaság különbségének a felismerése elől sem, amelyet maga Walter Lipmann, Roosevelttel reformelméletének körvonalazója és mint Cs. Szabó szerint Amerika legnagyobb publicistája, így állapít meg a „Herald Tribune”-ban: „A különbségek az U. S. A. és a szocializmus között abban állnak, hogy a szocializmusban a tervgazdaság a termelés megnövelésének kollektív törekvését szolgálja, ... míg a szabályozási az U. S. A.-ban azt a kollektív törekvést fejezi ki, hogy az ország termelését korlátozzák. A szocialista terv a termés megnövelésére és új gyárak építésére törekszik, amelyek több árut fognak szolgáltatni. Wallace földmívelési miniszter és Johnson tábornok tervükben abból indulnak ki, hogy kisebb termékeket kell elérnünk, meg kell akadályoznunk új gyárak építését és kevesebb árut kell termelnünk.” Az egyik terv a termelőerők fejlesztését szolgálja az összesség érdekében, ami a tömegjólétnek és ezáltal a kulturfejlődésnek egyedüli alapja, a másik a termelőerők fejlődésének megakadályozását és lerombolását a profit érdekében. Roosevelttel a szocializmusból csak annak utópikus elemeit vette át, amidőn például a saint-simonizmus módjára, amellyel elmélete különben is sok rokonságot mutat, a magánvállalkozót, tehát a tőkést a köz funkcionáriusává avatná.

Ugyancsak teljes tárgyilagossággal jár el Cs. Szabó a *New Deal* „eredményeinek” a megállapításánál is. Annak a kimutatását nélkülözzük ugyan munkájában, hogy a *New Deal* az amerikai kapitalizmusnak a válásból való kibontakozását, melyet a kapitalizmus magukra hagyott belső erői is megvalósítottak volna, mindössze annyiban befolyásolta, hogy e kibontakozás menetébe a folytonosság helyett az éles emelkedések és visszaesések ritmusát vitte bele. De azért szerinte sem érték meg a kísérlet eredményei költségeit és szépséggel tekinti Roosevelttel reformtörekvéseit is, melyek a termelők megszervezésére és egy „egészségesebb jövedelemeloszlás” kispolgári céljának a megvalósítására irányulnak. Cs. Szabó is sejti, hogy Roosevelttel rendszabályai közvetlenül csupán a monopolisztikus tőkeuralom megerősítésére — a code-ok útján — és a háborús államkapitalisztikus rendszer kifejlesztésére voltak alkalmasak, amely utóbbit a *New Deal* többek között a bankoknak állami vezetés alá való helyezésével is hathatósan elősegítette.

És a távolabbi perspektíva? Cs. Szabó idézi George Scule-t, aki felvázolja a további fejlődés dialektikus perspektíváját. A *New Deal* folytatásában ott áll a Roosevelttel kísérletének kudarcát kihasználó nagytőke fasiszta tájékozódásának a lehetősége és végső pontján a társadalom termelőmódjának gyökeres megváltoztatása a dolgozó tömegek által.

Mindazonáltal Cs. Szabó, aki „a szabad humanizmus örök forradalmának” álláspontján áll, nem képes megtagadni rokonszenvét Roosevelttől. Még Roosevelttel kudarcában is elsősorban azt a törekvést értékeli, hogy Roosevelttel a polgári társadalom kérdéseit a fasiszta visszasülyedés elkerülésével akarja megoldani. Szerinte Rooseveltnak nincs mit rettennie a

történet erkölcsi ítélőszékétől, bárhogy *is* végződjék kísérlete. Azonban a történet ítélőszéke nem erkölcsi fórum. **Ez az ítélőszék nem törődik** szubjektív jószándékokkal, hanem csak az objektív tetteket és főleg ezek objektív eredményeit nézi. Ha a szubjektív jószándék objektíven a szükség-szerű történeti fejlődést hátráltató tényezőket erősíti, akkor a történet ítélőszéke előtt ő maga is csak ezek sorában foglal helyet. A történet ítélőszéke előtt Rooseveltt, még ha a dolgozó tömegek jólétét akarja is biztosítani a monopólió rovására, csupán a monopólió politika uszályához tartozik, ha kísérletének objektíven egyedül lehetséges eredménye a monopólió uralmának közvetlen megerősödése.

Jeszenszky Erik

LAPOK, FOLYÓIRATOK

A KÉMET EMIGRÁCIÓ ÚJ FOLYÓIRATAI

Hitler bevonult a semleges zónába: a fasizmus háborús totalitása elérkezett új fejezetéhez. A fasizmus csehszlovákiai magyar lapjában a Prágai Magyar Hirlapban erre pontosan megjelennek a figyelmeztető sorok: „Az olvasót óva intjük, hogy a nálunk elterjedt német lapokból következtessenek a világhelyzetre.” Az olvasót óva intik, hogy a világra ért meg ne tudja az igazságot, hogy a kezébe ne vegye a Weltbühnet és a Tagebuchot, Gegenangriffot vagy a Wahrheitot. Óva intik, nehogy megtudja Henrich Mann, Feuchtwanger, Toller, Budzislawski, Schwarzschild, Marcuse vagy Louis Fischer Hitlerrel ellenkező véleményét. Óva intik és közben ezek az annyira gyűlölt és indexes lapok egyre szaporodnak. Most is két új fegyvertársról számolhatunk be. Az egyik a *Sozialistische Warte* — régi lap, a Korunkkal egyidőben fordult 11. évfolyamába, de mert új köntösben és bővebb ható szektorral jelenik meg: új lapnak számít. Eddig, mint az Internationaler Sozialistischer Kampfbund lapja, lényegében szektáriánus lap volt, a „kritikai aktiv szocializmus” szócsöve. Most terjedelmesebb és változatosabb lett és melléklapja, a „Freie Sozialistische Tribüne” fontosabb és szélesebb érdeklődést kelt. Aki elolvassa a Kurt Hiller kollektív önkritika cikkét, az egységfrontkérdés eddig elhanyagolt problémáira eszmél. Ottó Lehmann-Russbüldt: „Háborús veszély vagy már hadiállapot!?” c. cikke a legszélesebb érdeklődésre tarthat igényt.

A másik lap *Europa*. A cím sablonos, de érdekessé, sőt szenzációsá válik, ha átlapozása után rájövünk, hogy itt a német katolikus emigráció lapjáról van szó. Az *Europa*: a katolikus nem-fasizták lapja. Izgató olvasmány. Február 28.-ának emléknapja a világ tiltakozására való felhívás toborzó alkalma. A zsidókérdés: keresztény elégtétel a meghurcolt és szenvedő testvérnek „Európa-tükre”. Ami „minden más katolikus lapnak a szivügye: a spanyol események, a klerikofasizmus fenntartása, az itt nobiles gesztussal intéződik el: „A spanyol választások az európai államok jobbrafordulásának legendáját megtépázták. Megvan bennünk a bátorság és kijelentjük: ezt a tényt ép' vallási okokból köszöntjük örömmel. Örömmel köszöntjük Gil Robels bukását, bár csak követnék őt mindenütt azok a demagógok, kik a vallás és egyház tekintélyét teljesen lejáratták”.